

N:o 5.

Ank. till Riksd. kansli den 22 mars 1897, kl. 12 midd.

Sammanstatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar med afseende å delning af Hernösands stift, dels ock Kongl. Maj:ts proposition n:o 21 med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

1:o.

I den till Riksdagen den 16 januari innevarande år aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t under riksstatens åttonde hufvudtitel föreslagit Riksdagen, *ej mindre* i punkten 2: *dels* att medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1898 fränkiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskops-löneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen; *dels* att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorie-notarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet bevilja ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor; *dels* att för hyra af lokal och vaktmästarebostad anslå ett årligt belopp af 1,500 kronor;

dels att såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, måtte beviljas ett årligt anslag af 1,500 kronor;

än äfven i punkten 32:

att å extra stat för år 1898 anvisa dels såsom ersättning till nuvarande amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för den minskning i hans inkomst, som i anledning af den föreslagna delningen af Hernösands stift skulle uppstå genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag, 600 kronor, dels ock, för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditjonslokalen vid det nya domkapitel, som enligt förslaget om berörda stifts delning skulle upprättas i Luleå, 3,500 kronor.

Till det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden den 14 januari innevarande år har föredragande departementschefen erinrat derom, att, sedan kyrkomötet i skrifvelse den 29 september 1888 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta företaga den utredning och de åtgärder, som för genomförande af Hernösands stifts delning kunde pröfvas erforderliga, samt vederbörande myndigheter blifvit öfver denna framställning hörda, departementschefen vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t den 17 mars 1893 anmärkt, bland annat, följande:

Hernösands stift, som omfattar rikets fyra nordligaste län, har en ytvidd af 236,657 kvadratkilometer, under det hela riket omfattar 433,000 kvadratkilometer, upptagande således Hernösands stift ett område betydligt större än alla de andra stiften tillsammans, medan det i afseende å kommunikationer är mindre lyckligt lottadt än något af de öfriga. Dess folkmängd uppgick den 31 december 1890 till 536,833 personer. Allenast Lunds stift kan uppvisa en högre folkmängdssiffra. Folkökningen fortgår inom de trakter, som omfattas af Hernösands stift, mycket hastigare än i mellersta och södra Sverige. Under perioden 1881—1890 ökades befolkningen inom nämnda stift med 86,778 personer, eller med 19,28 procent, medan procenten för folkökningen uti hela riket utgjorde 4,80 samt uti hela riket utom Hernösands stift 3,22. (På sätt nedan angifves, öfversteget stiftets folkmängd år 1895 570,000.) Med afseende å pastoratens antal öfverträffa endast fem af de öfriga stiften Hernösands; och det är på-

tagligt, att antalet pastorat skall inom Hernösands stift tillväxa fortare än inom öfriga stift, beroende på dervarande pastorats stora utsträckning och behovet af deras delning. Medelarealen af ett pastorat är inom Hernösands stift 2,191 kvadratkilometer, för lappmarkspastoraten uppgår medelarealen till mer än tredubbelt denna siffra, för pastoraten i kustlandet till mer än hälften deraf. Inom andra stift är medelarealen af ett pastorat högst 403 kvadratkilometer, lägst 60 kvadratkilometer, för hela riket utgör pastoratens medelareal 318 kvadratkilometer. Beträffande undervisningsanstalterna är antalet allmänna läroverk och folkskolelärareseminarier samt vid dem anställda ordinarie lärare endast inom ett stift större än inom Hernösands, och af hela antalet folkskolor inom riket utgöra de till sistnämnda stift hörande 9,7 procent eller icke obetydligt mer än medelsiffran för samtliga stiften, 8,3 procent. En för Hernösands stift egendomlig svårighet erbjuder värden om kyrka och skola i lappmarken och finnbygden med deras af språkförhållanden och andra omständigheter betingade egendomliga organisation. Genom de långa och besvärliga resorna för visitation i pastoraten och inspektion af läroverken inskränkes dessa viktiga förrättningsansatals antal, så att, äfven med bästa vilja och förnåga hos biskopen, stiftet icke kan erhålla den tillsyn, som kräfvades af såväl lag som det faktiska behovet. Hvad göromålen i domkapitlet beträffar, hafva dessa, efter hvad domkapitlets utlåtande gifver vid handen, på senaste åren tillvuxit i sådan grad, att det domkapitlets ledamöter åliggande arbete upptagit ferdubbelt längre tid än den minskning af två timmar i veckan i undervisningsskyldighet, som läroverksstadgan medgifver de lärare, hvilka tillika äro domkapitelsledamöter, hvarjemte expeditionens tjänstemän endast med stor ansträngning hunnit fullgöra sina åligganden.

Beträffande sättet för delningen hafva domkapitlet och öfriga vederbörande tillstyrkt, att Vesterbottens och Norrbottens län skulle afskiljas för att bilda det nya stiftet. Detta senare skulle då få en areal af 161,234 kvadratkilometer med 227,567 invånare, 43 pastorat, 2 högre och 3 lägre allmänna läroverk samt ett folkskolelärarinneseminarium, hvaremot det gamla stiftet efter delningen komme att omfatta 75,423 kvadratkilometer med 309,218 invånare, 65 pastorat, 3 högre och 1 lägre allmänt läroverk samt ett folkskolelärareseminarium. Genom en dylik delning skulle visserligen det nya stiftet få något mindre folkmängd och antal pastorat än det återstående gamla stiftet, men detta förhållande komme, såsom jemväl af domkapitlet anmärkts, att väsentligen motvägas af den större arealen och de svårare kommunikationerna samt icke minst deraf, att handläggningen af alla finska och de allra flesta lappska ärenden skulle tillkomma det nya stiftets styrelse. Härjemte

har framhållits, helt visst med skäl, hurusom det skulle medföra större enkelhet och reda i flera afseenden, att gränsen mellan stiftet sammanfölla med länsgränsen, helst derigenom äfven vunnas en billig jemkning i afseende på areal och folkmängd, då deremot en delning efter endera af dessa grunder skulle göra det ena stiftet i ettdera hänseendet alltför stort i förhållande till det andra. Om stiftsdelningen på föreslaget sätt genomfördes, skulle deraf föranledas en mindre ändring i nu bestående kontraktsindelning. Ångermanlands nordöstra kontrakt omfattar nemligen för närvarande, utom socknar i Vesternorrlands län, jemväl Nordmalings och Bjurholms socknar i Vesterbottens län och skulle alltså, med sin nuvarande sammansättning, komma att tillhöra båda stiftet, till förekommande af hvilken oegentlighet nämnda båda församlingar kunde förenas med närmaste kontrakt inom Vesterbottens län.

Lämpligaste platsen för den nya stiftsstyrelsen synes vara Luleå. Genom styrelsens förläggande till en residensstad komme samarbetet mellan den kyrkliga och världsliga myndigheten att underlättas; och af de två residensstäder, som skulle komma att tillhöra det nya stiftet, är Luleå den mest centralt belägna, hvarförutom sagda stad torde inom kort icke blott komma i lätt förbindelse med den södra delen af stiftet, utan äfven gå en ganska betydande utveckling till mötes. Härtill kommer, på sätt jemväl i de underdåniga utlåtandena framhållits, att Luleå ligger vida närmare än Umeå till de finsktalande församlingarna och de flesta lapparnes hemvist.

I fråga om det nya domkapitlet har domkapitlet i Hernösand föreslagit, att detsamma skulle bestå af, förutom biskop, sex lektorer vid Luleå läroverk. Då för närvarande allenast fem lektorsbefattningar finnas vid sagda läroverk, skulle för ändamålet erfordras inrättande af ytterligare en lektorstjänst derstädes. I afseende härå synes emellertid följande vara att erinra. I kongl. förordningen den 11 februari 1687 om rättegång i domkapitlet § 1 föreskrifves, att i stiftsstäder, der icke akademier äro, biskopens ordinarie assessores skola vara kyrkoherden i domkyrkan och lectores. Enligt denna föreskrift borde, derest Luleå blefve stiftsstad, kyrkoherden i Luleå stad ingå såsom ordinarie ledamot i domkapitlet. Vidare kan anmärkas, att, enligt kongl. brefvet till Linköpings konsistorium den 7 juni 1834, jemfördt med kongl. brefvet till samtliga konsistorierna den 15 juli 1752 och kongl. resolutionen den 11 mars 1806, domkapitel synes vara beslutmessigt, då fyra ledamöter äro tillstädes, hvilka äro om beslutet ense, eljest då fem ledamöter äro närvarande. Någon ökning af lektorernas antal vid Luleå läroverk synes fördenskull icke vara erforderlig med hänsyn till det blifvande dom-

kapitlets sammansättning. För fall af vakanser eller annat uppkommet förfall för de ordinarie ledamöterna anvisar ofvanberörda paragraf af rättegångsordinantien utvägen att genom adjunktion af dertill lämpade män göra kapitlet fulltaligt.»

Sedan Kongl. Maj:t på dessa och öfriga till protokollen anförda skäl föreslagit 1893 års Riksdag att medgifva, att Vesterbottens och Norrbottens län finge från den 1 januari 1895 fränskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, hade Riksdagen, enligt hvad departementschefen vidare erinrar, i skrifvelse den 6 maj 1893 anmält, att vid behandlingen af denna proposition Riksdagens kamrar stannat i olika beslut af den beskaffenhet, att, jemlikt 63 § riksdagordningen, frågan i följd deraf för samma riksdag förfallit. Kamrarnes omförmälda beslut innefattade: Första Kammarens, bifall till Kongl. Maj:t proposition med det tillägg, att Kongl. Maj:t täcktes låta *verkställa utredning*, huruvida icke Kalmar och Visby stift lämpligen kunde till ett stift förenas, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda; Andra Kammarens åter, medgifvande, att — *under vilkor* att Kalmar och Visby stift sammansloges till ett stift, så snart en sådan sammanslagning genom nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgang eller eljest möjliggjordes — Vesterbottens och Norrbottens län finge fränskiljas Hernösands stift för att bilda särskildt stift.

Af de vid 1893 års riksdag i ärendet förda förhandlingar inhemtades ock, att nödvändigheten af Hernösands stifts delning allmänt erkänts, under det att åsigterna varit delade derom, huruvida sådan åtgärd borde såsom vilkor förutsätta sammanslagning af två andra stift.

Med anledning häraf och då i kamrarnes beslut särskildt antydts önskvärdheten af Kalmar och Visby stifts förening, och jemväl sammansatta stats- och lagutskottet, till hvars förberedande behandling frågan om Hernösands stifts delning hänskjutits, uttalat sig för en utredning härutinnan, hade en sådan syntes böra ega rum. Då emellertid fråga kunde uppstå, huruvida icke — om en rubbning i nuvarande stiftsindelningen i södra delen af landet måste ske för åstadkommande af en delning af Hernösands stift — annan förändring i denna stiftsindelning än den omförmälda kunde vara mera lämplig, hade Kongl. Maj:t den 17 juni 1893 anbefalt domkapitlen i Linköping, Vexjö, Kalmar och Visby att till Kongl. Maj:t inkomma med utredning och förslag, hvart och ett af dessa domkapitel i den mån detsamma af frågan berördes, huruvida icke en sådan förändring i den nuvarande stiftsindelningen kunde, utan förnärmande af enskild rätt, ega rum, att:

antingen Visby stift förenades med Kalmar eller Linköpings stift,

eller ock Kalmar stift upphörde att vara särskildt stift och delades så, att en del deraf lades till Linköpings stift och återstående delen till Vexjö stift.

Af de utlåtanden, som med anledning häraf inkommit från bemälda domkapitel, inhemtades, på sätt jag vid frågans föredragning inför Kongl. Maj:t den 13 januari 1896 anmärkte, att ingen af dessa myndigheter uttalat sig vare sig för Visby stifts förening med Linköpings stift eller Kalmar stifts delning mellan Linköpings och Vexjö stift. Förslaget beträffande Visby stifts förening med Kalmar stift hade deremot — under förutsättning att Hernösands stifts delning ej låte sig genomföra utan rubbning af stiftsindelningen i södra delarne af riket — tillstyrkts af domkapitlen i Kalmar och Linköping, hvaremot domkapitlet i Visby på det bestämdaste uttalat sig emot samma förslag.

Af domkapitlens berörda utlåtanden inhemtades vidare hufvudsakligen, att domkapitlet i *Kalmar* — under erinran, att Kalmar stift hade en folkmängd af omkring 150,000 personer, fördelade på 45 pastorat med 69 församlingar och 79 presterliga lägenheter, och att motsvarande siffror i Visby stift utgjorde 50,000, 44, 93 och 50 — anført, hurusom, då samma siffror i Kalmar stifts Ölandsdel utgjorde 30,000, 23, 34 och 34, Visby stift med allenast omkring en tredjedel öfversköte denna del af Kalmar stift, samt att, då ett stift, bestående af nuvarande Kalmar och Visby stift, komme att utgöras af omkring 200,000 personer, fördelade på 89 pastorat med 162 församlingar och 129 presterliga lägenheter, detsamma skulle blifva ett bland de minsta i riket. Samma domkapitel hade vidare anført, att, ehuru understundom inträffade, att personalförbindelsen mellan fastlandet och Gotland vore synnerligen försvårad och någon gång upphäfd, domkapitlet dock egde en lång erfarenhet i dessa förhållanden med afseende å Öland samt ansåge svårigheterna i denna del med det mera aflägsna Gotland icke vara öofvervinneliga. Domkapitlet i *Linköping* hade, för att visa, att en förening af Visby stift med Kalmar stift vore lämpligare än en förening af Visby och Linköpings stift, framhållit, att det stift, som komme att bildas genom sammanslagning af Visby och Kalmar stift, skulle till areal och folkmängd ej blifva större än ungefär halfva nuvarande Linköpings stift, under det att antalet pastorat i ett stift, bestående af nuvarande Kalmar och Visby stift, skulle blifva två tredjedelar af motsvarande antal i Linköpings stift och dess allmänna läroverk icke hälften så många, äfvensom att genom Visby stifts förening med Kalmar stift förstnämnda stift komme att utgöra en mera sjelfständig och betydande del af det hela än genom en förening med Linköpings stift. Domkapitlet i *Visby*, som vid sitt utlåtande fogat ett uttalande i frågan af Visby

stifts prestsällskap, hade deremot framhållit det oegentliga i, att förslaget om upphörande af Gotlands ställning såsom eget stift väckts utan att i något afseende ställas i sammanhang med den erfarenhet, man gjort om fördelarna eller olägenheterna för Gotland af denna kyrkliga sjelfständighet. Af sådana olägenheter kunde domkapitlet icke tänka sig flera än tvenne, nemligen å ena sidan den mindre omfattning, hvilken presternas ansökningsrätt sålunda haft, och å andra sidan för församlingarna inskränkta tillfällen att göra sig skilda presterliga krafter till godo. Men hvad det förra vidkomme, skulle hvarje vidgning af ansökningsrätten medföra ett i motsvarande grad ökad antal medtäflare, och hvad det senare förhållandet anginge, skulle genom öns afskilda läge och de gotländska pastoratens jemförelsevis ringare lönevilkor den sannolika följden blifva, att öfver hufvud de bättre krafterna droges öfver åt fastlandet, och att de sämre komme att, sedan de der förgäfves eftersträfvat befordran, söka sig till ön. Domkapitlet, som af dessa skäl ansåge fördelarna för Gotland att utgöra särskildt stift vara både många och stora, hade vidare framhållit den betydande svårighet, det skulle för Gotland innebära, särdeles vissa tider af året, att icke på sjelfva ön hafva att tillgå stiftsstyrelse i vare sig kyrkans, folkundervisningens eller det allmänna läroverkets angelägenheter, samt vigten deraf, att, särskildt med hänsyn till öns afskildhet, på platsen finnes en person med den högre bildning, en biskop borde antagas besitta, hvilken kunde, genom att året om vistas och verka på ön, blifva rätt förtrogen med det gotländska folkets egenomliga skaplyne och behof, likasom folket med honom.

Vidare har departementschefen meddelat, att frågan på denna punkt understälts 1893 års kyrkomötes pröfning genom två särskilda motioner, den ena af samtliga representanter vid mötet för Norrland, den andra af en utaf de valda representanterna för Gotland. I den förra motionen hade förslaget om Hernösands stifts delning satts i samband med förslag om att kyrkomötet skulle medgifva, att, derest för åstadkommande af ifrågavarande delning visade sig oundgängligt, att de öfriga stiftens antal minskades, sammanslagning af två stift måtte, så snart sådant kunde genom vederbörande biskopars afgang eller eljest försiggå, ega rum antingen så, att Gotland upphörde att vara eget stift och lades till Kalmar stift eller på något annat sätt. Den andra motionen hade gått derpå ut, att kyrkomötet, med ogillande af förslaget om sammanslagning af vissa stift, måtte godkänna delningen af Hernösands stift. Såsom motiv för den sistnämnda framställningen hade framhållits, bland annat, att man icke finge taga i betraktande ensamt Gotlands ringa folkmängd och areal, utan framför allt dess läge och de

svårigheter i samfärdseln med fastlandet, som deraf vore en följd. Det vore föga sannolikhet för, att en året om regelbunden kommunikationsled mellan Visby och Kalmar skulle komma till stånd. Säkerligen skulle förbindelsen mellan dessa orter hufvudsakligen förmedlas öfver Stockholm, åtminstone under långa tider årligen. Då skulle svårigheten för vederbörande å ön att komma i personlig beröring med stiftsstyrelsen blifva nästan oöfvervinnelig. Många stridigheter i kyrkliga och skolförhållanden hade hittills genom biskopens personliga mellankomst kunnat i godo biläggas. Det vore ej att betvifla, att, så länge biskopen öfver de förenade stiftet vore i sin kraftfullaste ålder, han ofta skulle besöka ön. Men vid tilltagande ålder eller inträffad sjuklighet vore detta omöjligt. Biskopens personliga verksamhet oafsedd, skulle stiftsstyrelsens med hithörande skolstyrelsens förläggande till fasta landet medföra en betänklig rubbning i gången af ärendenas behandling. Motionären hade tillagt, att förmånen af särskild stiftsstyrelse icke borde kunna mot vederbörandes bestridande frånhändas en landsdel, med mindre än att det nya, som sattes i stället, vore bättre än eller åtminstone lika godt med det gamla, som ginge förloradt. Att i stället för det bättre sätta något, som för den regleringen underkastade landsdelen ostridigt vore sämre, skulle inom samma landsdel svårigen kunna betraktas annorlunda än som en oberättigad handling.

Kyrkomötet beslöt att:

dels anhålla om vidtagande af de ytterligare åtgärder, som kunde vara erforderliga för att Hernösands stift måtte blifva, så snart ske kunde, deladt;

dels anmäla, att kyrkomötet för sin del medgäfvit, att Hernösands stift, så snart ske kunde, delades på det sätt, att Vesterbottens och Norrbottens län frånskildes derifrån för att bilda ett särskildt stift;

dels anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder för att, under förutsättning att Hernösands stift blefve deladt, § 2 samt tredje stycket af § 5 utaf förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 måtte erhålla ändrad, af kyrkomötet formulerad och för dess del godkänd lydelse.

Sedermera hade från domkapitlet i Hernösand och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län ytterligare underdåniga skrivelser i ämnet inkommit.

Domkapitlets i Hernösand skrifvelse, dagtecknad den 7 november 1894, innehölle hufvudsakligen följande. Sedan domkapitlet till en början framhållit, hurusom de af departementschefen den 17 mars 1893 till statsrådsprotokollet anförda skäl, som talade för önskvärdheten och nöd-

vändigheten af Hernösands stifts delning, ännu kvarstode med oförminskad, endels ökad kraft, fortsatte domkapitlet: Den inom vårt land, åtminstone hvad landsbygden beträffade, säkerligen allenastående hastighet, med hvilken folkmängden inom stiftet på sista tiden tillvuxit, komme för visso att under den närmaste framtiden ökas. Den nyss färdigblifna jernvägen till Boden såväl som tillgodogörandet af de norrbottniska malmbergens rikedomar skulle säkerligen samverka i denna rigtning. De nya kommunikationslederna, som till väsentlig del ginge genom hittills obefolkade trakter, hade också redan medfört och komme utan tvifvel att ytterligare medföra uppkomsten af nya befolkningscentra, hvilka åter i sin tur nödvändiggjorde nya anordningar med afseende på församlingsbildning, gudstjenstlokaler och folkskolor m. m., som hörde under stiftsstyrelsens handläggning och tillsyn. Dylika till sin natur vanligen mycket svårhandterliga organisationsfrågor utgjorde sedan lång tid tillbaka en mycket väsentlig del af domkapitelsärendena, och man kunde med visshet förutse, att antalet sådana mål skulle betydligt ökas i mån af befolkningens tillväxt och uppkomsten af nya byar, gårdar och lägenheter. Det borde ock bemärkas, att de förhållanden, om hvilka domkapitlet sålunda erinrat, förekomme företrädesvis inom de båda nordligaste länen, från hvilka afståndet till stiftsstaden vore mycket stort och hvilka följaktligen äfven ur denna synpunkt vore i trängande behof af en mer närbelägen stiftsstad än den, de nu egde. Hvad särskildt anginge de för lappmarken egendomliga svårigheter med hänsyn till vården om kyrka och skola, så bestode dessa svårigheter närmast i språkförhållandena och den ganska omfattande organisation, som blifvit nödig för att religionsvård och skolundervisning skulle kunna beredas åt den nomadiserande lappbefolkningen. Men äfven den mera bofasta lappmarksbefolkningen toge en stiftsstyrelsens omtanke och vård i vida högre grad i anspråk, än hvad förhållandet vore med de flesta öfriga delar af stiftet — att icke nämna andra delar af vårt land. Denna befolkning, som utgjorde den vida öfvervägande delen — omkring 47,000 — af lappmarkens invånare, vore spridd på en yta af mer än 1,000 kvadratmil och befunno sig till ganska stor del i svår fattigdom. Den vidsträckt arealen gjorde, att befolkningen vore i behof af ett mångdubbelt större antal presterliga krafter, gudstjenstlokaler och folkskolor, än fallet vore i trakter med tätare befolkning; fattigdomen åter medförde stora, ofta öfvervinneliga svårigheter för den stiftsstyrelse, som hade att sörja för tillfredsställandet, i någon mån, af sagda behof, och dessa svårigheter blefve större, ju längre afståndet vore mellan stiftsstaden och dessa

trakter. Hvad som af domkapitlet sagts om lappmarken gälde till god del äfven finnbygden, såväl den inom lappmarken belägna som den, hvilken låge utom lappmarken. Men för finnbygden med ett invånareantal af 26,717 personer, tillkomme den svårigheten, att befolkningens vida öfvervägande flertal — mer än 20,000 — vore af främmande nationalitet och talade ett främmande språk. Sedan domkapitlet erinrat derom, att Kongl. Maj:t, för att, såvidt möjligt, göra dessa trakters invånare delaktiga af svensk kultur, tid efter annan anbefalt inrättandet af statskolor med svenska språket såsom uteslutande undervisningsspråk och senast, sedan Riksdagen dertill beviljat medel, förordnat om inrättandet af icke mindre än 18 nya sådana skolor, hade domkapitlet påpekat, att vid dessa skolors anordnande och öfvervakande domkapitlet i förening med Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade väsentligen samma uppgift, som i fråga om andra folkskolor tillkomme vederbörande skolråd och kyrkostämman, och att det låge i sakens natur, att denna uppgift endast på ett mycket ofullständigt sätt kunde fyllas, så länge stiftsstyrelsen hade sitt säte 72 mil från den sydligast belägna finn församlingen.

Med afseende på såväl lappmarken som finnbygden hade domkapitlet för öfrigt framhållit två omständigheter såsom särskildt egnade att visa behöfligheten af stiftets delning. Den ena vore den, att vid de flesta organisationsfrågor kräfdes samverkan mellan stiftsstyrelse och vederbörande länsstyrelse. Det sade sig sjelft, att en dylik samverkan i yttersta grad försvårades, då afståndet från stiftsstaden till den ena af de norra residensstäderna vore 25 mil och till den andra, der de flesta hithörande ärenden handlades, ej mindre än omkring 55 mil eller å jernväg 650 kilometer. Den andra härvid beaktansvärda omständigheten vore, att ej blott det religiösa och moraliska tillståndet, utan framför allt undervisningsväsendet i dessa nejder ännu befunne sig på en synnerligen låg ståndpunkt. Hvad det sistnämnda beträffade, ansåge sig domkapitlet böra anföra några, företrädesvis ur folkskoleinspektörernas sammandrag af skolrådets uppgifter för år 1893 hemtade, mycket belysande exempel. Så hade i flera församlingar i lappmarken icke ens hälften af de i skolåldern varande barn erhållit undervisning i skola, och hvad särskildt *en* af dessa församlingar anginge, hade den upplysning lemnats, att i församlingens fjelltrakter af 160 i skolåldern varande barn endast 33 kunnat erhålla skolundervisning. I åtskilliga andra församlingar inom lappmarken och finnbygden hade antalet af de barn, som under året åtnjutit skolundervisning, varit obetydligt större än deras antal, som saknat sådan undervisning. Visserligen uppgåfves det om en stor del af de barn, som sålunda icke undervisats i skola, att de åtnjutit undervisning i hemmen, men det fölle af sig sjelft, att denna under-

visning i de allra flesta fall vore nästan detsamma som ingen undervisning alls. Med det beklagansvärda tillstånd, i hvilket skolväsendet sålunda flerstädes i dessa nejder befunde sig, sammanhängde ett annat förhållande, som kräft och kräfde alldeles särskilda åtgärder från presterskapets och stiftsstyrelsens sida. I flera af de till lappmarken hörande finnförsamlingarna funnes nemligen ett icke ringa antal vuxna personer, som aldrig blifvit konfirmerade, på grund deraf att de väsentligen saknade ej blott kristendomskunskap, utan öfver hufvud all läskunnighet. Dessa personer lefde till stor del i »vilda äktenskap», och de barn, som i sådana äktenskap föddes, blefve naturligtvis i hög grad vårdslösa. I Gellivara församling funnes ej mindre än 74 sådana äldre personer i en ålder mellan 21 och 82 år, och i Karesuando med en långt mindre talrik befolkning 47 dylika personer i en ålder mellan 20 och 59 år. Den andliga vården om sådana människor, dem man å orten icke utan skäl kallade hedningar, vore ett lika viktigt som för stiftsstyrelsen svåröst problem.

I fråga om ökningen af göromålen i domkapitlet hade domkapitlet upplyst, att dess diariinumner, som år 1887 utgjort 1,288, under de följande åren oupphörligen ökats, så att de år 1892 utgjort 2,089. Under år 1893 hade denna siffra åter nedgått något, dock så, att den varit högre än något år före 1892; men alla förhållanden tydde derpå, att i det hela ökningen alltjemt skulle komma att fortfara, något som, efter hvad departementschefen anmärkt, vunne bekräftelse af domkapitlets senast inkomna skrivelse i ärendet. Domkapitlet trodde sig ock veta, att dess diariinumner vore mer än dubbelt så många som i Upsala stift och ungefär lika många som i Lunds stift. Härvid vore jemväl att märka, hvad domkapitlet förut antydt, att en mycket stor del af de hos domkapitlet förekommande ärenden utgjordes af viktiga, mycket arbete kräfvande organisationsfrågor, till hvilka någon motsvarighet endast sällan torde förekomma inom rikets öfriga stift. Det arbete, som genom mängden och beskaffenheten af göromålen i domkapitlet ålades lektorerna vid Hernösands allmänna läroverk, blefve också mycket betungande och stode icke i rimligt förhållande till den minskning i undervisningsskyldighet, som vore dem i läroverksstadgan medgifven. Så hade under de två då senast förflutna åren allenast sessionerna i domkapitlet upptagit i medeltal en tid af 5 timmar i veckan, hvartill komme den tid, som åtginge till förberedelse för hvar session och som, särskildt till följd af ärendenas ofta invecklade natur, vore mycket betydande; och domkapitlet vore förvissadt, att, äfven om stiftet blefve deladt på sätt Kongl. Maj:t en gång föreslagit, hvart och ett af de sålunda uppkommande nya stiften

skulle ur stiftsstyrelsens synpunkt blifva lika svårskött som något af de eljest största stiften inom riket.

Af hvad domkapitlet anført framginge emellertid, att en skälig lindring i stiftsstyrelsens göromål hvarken vore det enda eller det viktigaste skälet för den påyrkade stiftsdelningen. Hufvudsaken vore, att församlingarna och undervisningsanstalterna, så länge stiftet vore odeladt, icke kunde få vederbörlig tillsyn och vård. Stiftet hade i detta afseende alltför länge varit vanlottadt i jemförelse med rikets öfriga delar; och att låta detta missförhållande, hvilket vore stadigt i ständig och snabb tillväxt, fortfara, vore icke blott hvarken rättvist eller billigt, utan tillika farligt. Antagligt vore, att Norrland, hvilket, i synnerhet dess öfre del, ofta plägade betecknas såsom Sveriges framtidsland, ginge en stor och snabb materiel utveckling till mötes. Men om denna utveckling i materielt hänseende icke åtföljdes af ett vederbörligt framåtskridande i andlig kultur, så uppstode en fara, som kunde blifva ödesdiger icke blott för dessa landsändar, utan ock för hela fäderneslandet; och ett nödvändigt vilkor för undgående af denna fara vore, att stiftet blefve, utan dröjsmål, deladt.

Uti den förut omnämnda underdåniga skrifvelsen i ämnet från *Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län*, hvilken skrifvelse vore dagtecknad den 22 november 1894, hade, enligt hvad departementschefen upplyst, *Kongl. Maj:ts befallningshafvande* framhållit den erfarenhet, som denna myndighet under sin embetsutöfning varit i tillfälle att inhemta derom, att de grunder, hvilka anförts till stöd för yrkandet om *Hernösands stifts* delning, verkligen egde sådan styrka och betydelse, att stiftsdelningen måste anses vara påkallad af ett oafvisligt behof, som kräfde att snarast möjligt tillgodoses. Skrifvelsen vore af väsentligen följande innehåll: *Församlingsvård* och *skolväsende* vore inom *Norrbottnens län* icke hvad de borde, hvilket berodde af förhållanden, som vore för länet egendomliga. De flesta församlingars oerhördt stora utsträckning gjorde det omöjligt för de fåtaliga presterliga krafterna att räcka till för sin uppgift; och folkskoleväsendet blefve af enahanda anledning bristfälligt. *Församlingarna* kunde icke förse de spridda, långt från hvarandra liggande byarna med erforderliga lärarekrafter, och särskildt gälde detta om de vidsträckta lappmarkerna. Inom dessa tillkomme dessutom de särskilda svårigheter, som vore förbundna med sträfvandet att bereda lappallmogen nödig religionsvård och undervisning. Slutligen vore att märka det förhållande, att en betydande del af länets befolkning vore finsktalande; och inom den finsktalande delen af länet föreläge en dubbel uppgift: det gälde å ena sidan att tillse, att den finsktalande befolkningen

finge sig på sitt modersmål meddelad nödig undervisning, men å andra sidan måste man söka i möjligaste mån tillmötesgå den önskan, som hos samma befolkning lifligt framträdde, att erhålla äfven svenska undervisningsanstalter, der deras barn kunde få tillfälle att inhemta kännedom jemväl om svenska språket. Af det sagda framginge, att inom den nordligare delen af vårt land föreläge, likasom i materielt så äfven i andligt afseende, ett odlingsarbete af en omfattning, hvartill ingen annan del af riket företedde något motsvarande. Att befolkningen skulle sjelf, fattig som den mestadels vore, kunna bereda utväg att fylla alla de stora kraf, som de säregna förhållandena medförde, kunde icke fordras. Hjelp behöfdes visserligen från det allmännas sida, och sådan hade ej heller uteblifvit; men verkssammast bland alla de medel, som från det allmännas sida kunde vidtagas, vore den ifrågasatta stiftsdelningen, hvarigenom de två nordligaste länen skulle beredas förmånen af en stiftsstyrelse, som, lättare tillgänglig än den nuvarande och hänvisad att uteslutande handhafva de nordligaste länen angelägenheter, kunde ordnande, ledande och öfvervakande ingripa i det arbete på det andliga området, som här föreläge. Detta arbete vore mer än tillräckligt för att gifva full sysselsättning åt den styrelse, som finge dess ledning sig anförtrodd; och med den utveckling, som på det materiella lifvets alla områden här vore att motse, skulle dennas verksamhet och uppgifter för hvarje dag ökas. Det vore icke möjligt för stiftsstyrelsen i Hernösand, beläget på mer än 50 mils afstånd från Luleå, från hvilken sistnämnda stad åter afståndet till den inom länet längst bort belägna kyrkobyn vore 52 mil, att, öfverhopad af göromål beträffande andra delar af det vidsträckta stiftet, egna åt den nordligaste delen deraf den alldeles särskilda omvårdnad, som dervarande säregna förhållanden kräfde. För Kongl. Maj:ts befallningshafvande erbjöde sig alltjemt tillfällen till den iakttagelsen, att mycket, som inom länet borde göras till befrämjande af religionsvård och undervisningsväsende, blefve och måste blifva ogjordt; och många af de ändamål, beträffande kyrka och skolor derstädes, dem staten genom anvisade anslag eller eljest önskat tillgodose, kunde icke annat än ofullständigt ernås i saknad af den sammanhållande och oafslåtliga ingripande kraft, som en särskild stiftsstyrelse skulle ega. Mångfaldiga exempel såväl i ena som i andra afseendet kunde anföras; och såsom *ett* bland de många hänvisade Kongl. Maj:ts befallningshafvande till den af Kongl. Maj:t och Riksdagen med lifligt intresse omfattade tanken att bereda den finsktalande delen af vårt land den af densamma med begärlighet omfattade förmånen att blifva delaktig äfven af svensk odling, ett syfte, som skulle befordras i ojemförligt högre grad, om särskild stiftsstyrelse funnes på närmare håll

i stället för, såsom nu vore förhållandet, på ett afstånd af ungefär 70 mil från den finsktalande delen af länet. Att i de frågor, der samarbete mellan stiftsstyrelse och Kongl. Maj:ts befallningshafvande skulle ega rum, det stora afståndet mellan de båda myndigheterna medförde många svårigheter och olägenheter, vore påtagligt och lade i sin mån en hämsko på bådass verksamhet för gemensamma syften. Till sist hade påpekats, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande i det anförda uteslutande fäst sig vid de skäl för en delning af Hernösands stift, som vore att hemta från de för dess nordligare hälft egendomliga förhållanden. Till dessa skäl komme de talande grunder, som gjorde delningen önskvärd jemväl med hänseende till stiftets sydligare delar, hvilka visserligen behöfde, för att få sina intressen behörigen tillgodosedda, förmånen af en särskild stiftsstyrelse, som, befriad från omsorgen om de många angelägenheter, hvilka afsåge den nordligare delen, kunde egna sig ensamt åt det myckna arbete, som för det sydligare Norrland föreläge och som, med dessa landsdelars snabbt fortgående utveckling, i alltjemt ökad grad förestode. Med förenadt afseende på det ena såväl som det andra kunde sägas, att den ifrågakända stiftsdelningen afsåge ett ändamål, med hvars genomförande ej utan stor skada kunde anstå, men som, förverkligadt, skulle kraftigt befrämja uppgifter af den mest omfattande betydelse.

Ytterligare har departementschefen erinrat, att, sedan han sålunda i sitt merberörda yttrande till statsrådsprotokollet 1896 redogjort för hvad som i ärendet förekommit, han i samma yttrande framhållit, hurusom af allt framginge, icke blott att ett oafvisligt behof af Hernösands stifts delning föreläge, utan ock att detta behof måste inom den närmaste tiden tillgodoses. I det först nämnda afseendet syntes ock en nästan fullständig samstämmighet råda så väl inom Riksdagen som inom kyrkomötet. Deremot hotades frågans lösning med ett uppskof på obestämd tid deraf, att Riksdagens Andra Kammare såsom vilkor för delningen uppställt fordran på en motsvarande sammanslagning af två andra stift. Inom kyrkomötet mötte åter detta vilkor ett afgjordt motstånd. Hvad som hittills i ärendet förekommit hade hos departementschefen stadgat den öfvertygelsen, att den ifrågasatta sammanslagningen icke kunde blifva annat än en nödfallsåtgärd, som icke i sig innebure någon fördel, men väl medförde stora och känbara olägenheter. Särskildt det sätt för sammanslagningens genomförande, som företrädesvis varit föremål för diskussion inom Riksdagen och kyrkomötet, nemligen att förena Visby och Kalmar stift, hade syntes departementschefen synnerligen olämpligt, såsom medförande verklig skada för Gotland, och det hade äfven der blifvit mottaget med djupt bekymmer. Då tillika toges i betraktande,

att den kostnad, som Hernösands stifts delning nödvändiggjorde, med afseende på ändamålets vikt kunde betraktas som en obetydlighet, hade departementschefen ansett icke all förhoppning saknas, att Riksdagen, med hänsyn till vigten af ärendets snara afgörande, skulle befinnas villig att godkänna en Kongl. Maj:ts framställning af samma hufvudsakliga innehåll som i den till 1893 års Riksdag gjorda.

Departementschefen hade alltså ansett, att den fråga, som borde föreläggas Riksdagen, borde begränsas till Hernösands stifts delning. Angående de medel, som borde af Riksdagen äskas till bestridande af de med stiftsdelningen förenade kostnader, hade departementschefen — med erinran, att han i fråga om sättet att bereda skälig löneinkomst åt *biskopen* i det nya stiftet redan vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t den 17 mars 1893 uttalat sig för att det icke borde ifrågasättas, att åt biskopen skulle på lön anslås något prebendepastorat, utan att en bestämd lön borde åt honom anvisas — yttrat följande: Genom kongl. brefvet den 15 juni 1861 angående reglering af biskoparnes löner hade dessa löner i de särskilda stiften bestämts från 16,000 till 10,000 kronor, deribland för biskopen i Hernösand till 12,000 kronor. Då, enligt hvad Hernösands domkapitel uttalat, hvart och ett af de två stift, i hvilka Hernösands stift skulle delas, för sin behöriga vård komme att kräva å stiftstyrelsens sida fullt upp så mycket arbete som de flesta större stift inom det öfriga riket, hade, i enlighet med hvad jemväl kammarkollegium och statskontoret bemstält, lönen åt biskopen i det nya stiftet syntes icke lämpligen böra sättas lägre än lönen åt biskopen i Hernösands odelade stift, eller 12,000 kronor, hvartill borde komma särskild hyresersättning, som enligt mom. 2 af de genom nyssnämnda kongl. bref den 15 juni 1861 fastställda grunder för reglering af biskoparnes löner skulle till biskop, der biskopshus ej finnes, utgå med belopp ej öfverstigande 1,500 kronor, hvilket belopp i nuvarande fall syntes departementschefen vara erforderligt. Medel till denna lön och hyresersättning hade syntes kunna bekommas ur biskopslöneregleringsfonden, hvilken uppkommit genom inkomster, som afskilts från vissa biskopslöner och bestämts till jemnande af andra. Vid 1894 års slut hade denna fond egt en behållning, som beräknats uppgå till 460,935 kronor 7 öre. Inkomsterna under år 1894 hade uppgått till mer än 49,500 kronor, deraf ränta och kapitalvinst 18,608 kronor 10 öre. De till utgående från fonden anvisade årliga utgifterna till lönefyllnad åt åtskilliga biskopar m. m. utgjorde tillsammans 24,210 kronor 49 öre, hvartill kommit för år 1894 en extra

utgift å omkring 360 kronor. — Fondens ställning hade vid 1895 års slut varit väsentligen oförändrad.

Hvad anginge *ledamöterna* i det nya domkapitlet, hade departementschefen yttrat, att det väl kunde ifrågasättas, huruvida icke kyrkoherden i Luleå stadsförsamling och de nuvarande lektorerna vid läroverket, hvilka icke mottagit sina befattningar med skyldighet att tjänstgöra i domkapitel, borde erhålla särskild godtgörelse för det ökade arbete, som ett ledamotskap i domkapitlet skulle för dem medföra, och hvilket för lektorerna icke i afsevärd mån kunde anses uppvägas af den förminskning i antalet undervisningstimmar, som enligt 13 § i gällande läroverksstadga skulle medgifvas dem såsom domkapitlets ledamöter, och i sammanhang härmed hade departementschefen omförmält, att uti infortrade yttranden nuvarande kyrkoherden i Luleå stadsförsamlings pastorat O. A. Vester äfvensom nuvarande lektorerna i kristendom och filosofisk propedeutik, i historia och modersmålet samt i matematik och fysik vid nämnda läroverk — de tvenne öfriga lektorerna åtnjöte sedan flera år tillbaka tjänstledighet för sjukdom — förklarar sig villiga att inträda som ledamöter i det tillämnade domkapitlet utan att ifrågasätta särskild ersättning härför, kyrkoherden Vester under uttalande af den förhoppning, att de presterliga krafter, som erfordrades för församlingsvården inom pastoratet, måtte så ordnas, att densamma icke behöfde lida intrång af kyrkoherdens domkapitelsgöromål.

Beträffande aflöningen åt *konsistorienotarien* i det nya stiftet hade departementschefen ansett, att denne tjänsteman borde åtnjuta dels de inkomster, som enligt gällande grunder för konsistorienotariernas aflöning utginge från Vesterbottens och Norrbottens län till notarien vid Hernösands domkapitel, dels ock ett skäligt anslag af statsmedel. I yttrandet till protokollet den 17 mars 1893 vore, med ledning af från domkapitlet i Hernösand infortrade uppgifter, en specifik utredning lemnad beträffande omförmälda från Vesterbottens och Norrbottens län inflytande inkomster för konsistorienotarien i Hernösands stift. Denna utredning gäfve vid handen, att dessa inkomster i medeltal utgjort omkring 1,500 kronor årligen.

Domkapitlet hade visserligen ansett, att, i anseende till minskning i provisionen från presterskapets enke- och pupillkassa, dessa inkomster för framtiden ej borde beräknas högre än till 1,200 kronor, och föreslagit, att till konsistorienotarien i det nya stiftet borde öfverflyttas de 300 kronor, som för närvarande utginge till konsistorienotarien i Hernösand för dennes bestyr med lappmarks ecklesiastikverks angelägenheter, samt hemställt, att derutöfver måtte åt förstnämnde konsistorienotarie

anvisas 3,000 kronor. Notarien skulle härigenom beredas en löneinkomst af tillhoppa omkring 4,500 kronor. Då omförmälda 300 kronor emellertid icke, såsom domkapitlet förutsatt, utginge från anslaget till lappmarks ecklesiastikverk, utan från anslagen till domkapitlens expeditioner, och alltså icke kunde betraktas såsom en tillgång utöfver sistnämnda anslag, ansågs frågan om detta belopps öfverflyttning från den ene notarien till den andre dermed vara förfallen. Visserligen vore det ingalunda oantagligt, att de från de båda nordligaste länen konsistorie-notarien tillkommande inkomster i sportler, provisioner m. m. komme att förminskas. Men då samma inkomster i medeltal under åren 1891 --94 något öfverstigit 1,500 kronor, hade departementschefen ansett desamma kunna beräknas till detta belopp.

Vidkommande derefter *amanuensen* och *vaktmästaren* hade domkapitlet ansett deras arfvoden kunna bestämmas till ungefär enahanda belopp, hvartill amanuensens och vaktmästarens vid domkapitlet i Hernösand inkomster af deras befattningar under de senaste åren före 1891 uppgått, nemligen för amanuensen 1,600 kronor och för vaktmästaren omkring 500 kronor jemte bostad och vedbrand.

Beträffande slutligen *öfriga kostnader* för det blifvande domkapitlets expedition hade domkapitlet beräknat dessa till följande belopp:

hyra för sessions- och expeditionslokal samt bostad	
för vaktmästaren	kronor 1,500: —
andra för expeditionen nödiga årliga utgifter	„ 600: —
hvertill skulle komma för anskaffande af möbler,	
kassaskåp, andra nödiga inventarier, böcker,	
kartor m. m. för en gång	„ 3,500: —

I sammanhang med nu omnämnda beräkning af kostnaden för den nya stiftstyrelsens i Luleå expedition hade domkapitlet i Hernösand hemställt, att, i den mån genom stiftsdelningen inkomster skulle komma att frångå notarien och amanuensen vid domkapitlets i Hernösand expedition och öfverflyttas till motsvarande tjänstemän vid det nya domkapitlet, ersättning måtte de förra härför beredas. Domkapitlet hade i detta afseende framhållit, att härvid visserligen måste å ena sidan tagas i betraktande, att dessa tjänstemäns arbete komme att blifva i väsentlig mån minskadt genom stiftsdelningen, men att å andra sidan äfven hänsyn måste tagas dertill, att deras arbete dittills varit öfverhöfvan betungande och att de med deras befattningar förenade löneinkomster vore så knappa, att endast med beräkning af de inkomster,

hvilka för närvarande af dem åtnjöttes, dugliga innehafvare till samma befattningar torde kunna erhållas.

Beträffande hvad domkapitlet rörande ifrågavarande anslagsbelopp anført, hade departementschefen icke haft annat att erinra, än att i det för amanuensen vid domkapitlet i Hernösand angifna arfvode inginge det belopp, 600 kronor, som af Kongl. Maj:t under de senaste åren från lappmarks ecklesiastikverk anvisats till domkapitelsexpeditionen såsom ersättning för göromål, hvilka särskildt afsåge lappmarken, och hvilket belopp efter delningen syntes böra utgå från samma anslag som öfriga kostnader för domkapitlets expeditioner. Ehuru det af dessa göromål härrörande arbete komme att minskas, i händelse stiftsdelningen egde rum, hade departementschefen dock ansett, att en nedsättning i totalbeloppet af amanuensens arfvode icke skäligen kunde sättas i fråga, utan att samma arfvode fortfarande borde utgå med 1,600 kronor, hvar-till jemväl amanuensens vid det nya domkapitlet arfvode torde böra bestämmas. På dessa grunder hade departementschefen hemställt, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

dels att medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län skildes från den 1 januari 1897 från Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet finge af biskops-löneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

dels att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorie-notarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet bevilja ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

dels att för hyra af lokal och vaktmästarebostad anslå ett årligt belopp af 1,500 kronor;

dels att såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län och amanuensen vid samma domkapitel genom upphörande af ofvan omförmälda, från lappmarks ecklesiastikverk nu utgående anslag å 600 kronor, måtte beviljas ett årligt anslag af 2,100 kronor;

dels ock att för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditjonslokalen vid det nya domkapitlet å extra stat för år 1897 anvisa ett belopp af 3,500 kronor.

Denna departementschefens hemställan hade af Kongl. Maj:t blifvit bifallen, och i enlighet dermed hade aflåtits nådig proposition i ämnet till 1896 års Riksdag. Der hade åt frågan egnats den förberedande

behandlingen af sammansatta stats- och lagutskottet, som hemställt om bifall till propositionen med den ändring allenast, att, då genom den föreslagna stiftsdelningen de göromål, som särskildt afsåge lappmarken, komme att i väsentlig mån minskas för amanuensen vid Hernösands domkapitel, samt följaktligen den ersättning för förlusten af det från lappmarks ecklesiastikverk utgående anslag af 600 kronor, som borde beredas nuvarande innehafvaren af nyssberörda amanuensbefattning, måste betraktas som ett rent personligt arvodestillägg, ifrågavarande af Kongl. Maj:t begärda ersättningsbelopp måtte beviljas endast å extra stat för år 1897.

Vid ärendets behandling i kamrarne hade, efter hvad departementschefen vidare erinrat, i Första Kammaren utskottets hemställan bifallits utan votering, hvaremot i Andra Kammaren, sedan efter anställd votering 107 röster befunnits afgifna för utskottets hemställan och lika många röster för en väckt motion i ämnet, den förseglade sedeln afgjort utgången så, att nämnda motion, som gått derpå ut, att Riksdagen måtte, med afslag å Kongl. Maj:ts proposition, medgifva den föreslagna delningen af Hernösands stift *under vilkor*, att Kalmar och Visby stift sammansloges till ett stift, så snart en sådan sammanslagning genom de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgång eller eljest möjliggjordes, af kammaren bifölls; och dermed hade sålunda frågan för den riksdagen förfallit.

Departementschefen har vidare anfört, att han fortfarande vidhölle den åsigt rörande den ifrågasatta *sammanslagningens* olämplighet, som han till statsrådsprotokollet den 13 januari 1896 uttalat, och att, då han, oaktadt ofvannämnda utgång af *delningsfrågan*, redan nu återupptog densamma, det skedde till följd af liflig öfvertygelse icke blott om delningens nödvändighet, utan ock om vigten, ur flera synpunkter, af densammas snara genomförande. Domkapitlet i Hernösand hade ock i skrifvelse af den 23 september sistlidet år framhållit, att behovet af stiftets delning icke blott allt fortfarande qvarstode, utan framträdde med ständigt ökad styrka. Dervid hade domkapitlet uppgifvit, att under den då förflutna delen af år 1896 antalet mål hos domkapitlet, enligt diariet, varit vida högre än under motsvarande tid af något föregående år, samt att stiftets folkmängd under åren 1894 och 1895 vuxit från 552,704 till 570,315 personer, och hade domkapitlet, under framhållande tillika, att domkapitlet omöjligen kunde med likgiltighet åse, hvad som allt mer blefve uppenbart, att den andliga kulturens intressen inom rikets fyra nordligaste län icke kunde genom en enda stiftsstyrelse behörigen tillgodoses, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes för innevarande års Riks-

dag framlägga förnyadt förslag om bildande af ett särskildt stift, bestående af Vesterbottens och Norrbottens län.

Ytterligare hade såväl landstingen som Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens och Norrbottens län uti underdåniga skrivelser framhållit vigten deraf, att frågan om delning af Hernösands stift med det snaraste erhöles en lycklig lösning.

Kongl. Maj:ts förevarande framställning är densamma, som gjordes till 1896 års Riksdag, allenast med den skilnad, att den ändring i förslaget, som det sammansatta stats- och lagutskottet då förordade, nu är iakttagen, i det ersättning till amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för i visst afseende minskad inkomst nu föreslagits utgå å extra stat. De skäl, som sistlidet år föranledde utskottet att tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning, äro för utskottet fortfarande bestämmande och hafva med odlingens fortskridande utveckling samt befolkningens stadiga tillväxt inom Hernösands stift, i synnerhet dess två nordligaste län, vunnit alltmera i styrka. Utskottet har derjemte funnit ytterligare stöd för ett tillstyrkande i den omständigheten, att den allmänna meningen inom Riksdagen synes alltmera ena sig om, att det sätt, som Kongl. Maj:t föreslår för den af alla såsom nödvändig erkända lösningen af föreliggande fråga, är det rigtiga. Detta finner utskottet framgå af en jemförelse mellan röstsiffrorna vid Riksdagens beslut i frågan åren 1893 och 1896, enär ju sistlidet år Första Kammaren enhälligt biföll Kongl. Maj:ts förslag och detsamma i Andra Kammaren endast genom den förseglade sedeln afslogs. Derjemte bör enligt utskottets åsigt en icke ringa betydelse tillmätas de af landstingen i Vesterbottens och Norrbottens län till Kongl. Maj:t ingifna skrivelser i ämnet, enär af desamma måste anses framgå, att befolkningen i dessa nordliga trakter sjelf djupt känner behovet af en egen stiftsstyrelse.

Utskottet hemställer fördenskull:

1:o.

dels att Riksdagen må medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1898 fränskiljas Hernösands stift för att bilda ett

särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskopslöneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

dels att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorienotarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet må beviljas ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

dels att för hyra af lokal och vaktmästarebostad må anslås ett årligt belopp af 1,500 kronor;

dels att såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, må beviljas ett årligt anslag af 1,500 kronor;

dels att Riksdagen må å extra stat för år 1898 såsom ersättning till nuvarande amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för den minskning i hans inkomst, som i anledning af den föreslagna delningen af Hernösands stift skulle uppstå genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag, anvisa 600 kronor;

dels för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditjonslokalen vid det nya domkapitel, som, enligt förslaget om berörda stifts delning, skulle komma att upprättas i Luleå, anvisa å extra stat för år 1898 ett anslag af 3,500 kronor.

2:o.

Uti en den 22 januari innevarande år till Riksdagen aflåten proposition (n:o 21) har Kongl. Maj:t, under åberopande af dervid

fogade, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jemlikt 87 § regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga följande

L a g

om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863.

Härigenom förordnas, att §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 2.

Svenska kyrkans ombud skola vara samtliga biskopar i stiftet eller, der någon af dem har förfall, den af domkapitlets ledamöter, som kapitlet i hans ställe väljer; pastor primarius i Stockholm eller, derest han är hindrad, annan ledamot af Stockholms stads konsistorium, den konsistorium utser; fyra bland teologiska fakultetens ordinarie eller extra ordinarie professorer, två från hvardera af rikets universitet; en vald, med fullmakt å ordinarie embete eller tjänst försedd prestman från hvart stift och en från Stockholms stad; så ock trettiotvå af lekmän valda ombud, ett från Stockholm, ett från Visby stift, två från hvardera af de öfriga stiftet och sex från det eller de valdistrikt, Konungen med afseende å för handen varande förhållanden bestämmer. Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må ock vid mötet närvara och deltaga i öfverläggningarne, men ej i besluten, der de ej äro till ombud vid mötet valde.

§ 5.

Inom hvarje pastorat ega samtliga å kyrkostämman röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor. Om kallelse till det sammanträde, äfvensom ställe därför, gälle hvad i afseende å kyrkostämman särskildt är stadgad.

Med iakttagande, att hvarje pastorat anses tillhöra det stift, hvarinom moderkyrkan är belägen, må två eller flera pastorat inom samma stift och valdistrikt om gemensam elektor sig förena.

Vid val af lekmännens ombud utgöra Stockholms stad och Visby

stift hvartdera ett och de öfriga stiftet hvartdera två valdistrikt. De särskilda valdistrikten inom stiftet bestämmas till sitt omfång af Konungen.

Samtliga de inom ett valdistrikt utsedde elektorerna skola på kallelse sammankomma inför en inom distriktet boende, af domkapitlet förordnad valförrättare. Dervid skola elektorerna med slutna sedlar hvar för sig till ombud föreslå så många å kyrkostämman röstberättigade män, som väljas skola. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har ej det antal ombud, som väljas skall, dervid blifvit utsedt, upprättar valförrättaren en förteckning, hvarå upptagas, derest ingen blifvit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta röstetalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som derpå företages, må icke afse andra än de i förteckningen uppförde personer; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal afgör lotten.

För hvarje ombud utses ock på lika sätt en suppleant att, i händelse af ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

Val för Stockholms stad verkställas på ofvan föreskrifna sätt inför Stockholms stads konsistorium.

Ifrågavarande §§ hafva för närvarande följande lydelse:

§ 2.

Svenska kyrkans ombud skola vara samtliga biskopar i stiftet eller, der någon af dem har förfall, den af domkapitlets ledamöter, som kapitlet i hans ställe väljer; pastor primarius i Stockholm eller, derest han är hindrad, annan ledamot af Stockholms stads konsistorium, den konsistorium utser; fyra bland teologiska fakultetens ordinarie eller extra ordinarie professorer, två från hvartdera af rikets universitet; en vald, med fullmakt å ordinarie embete eller tjenst försedd prestman från hvar stift och en från Stockholms stad; så ock trettio af lekmän valda ombud, ett från Stockholm, ett från Visby stift, tre från Hernösands, två från hvartdera af de öfriga stiftet samt fem från det eller de valdistrikt, Konungen med afseende å för handen varande förhållanden bestämmer. Cheferna för justitie- och ecklesiastikdepartementen må ock vid mötet närvara och deltaga i öfverläggningarna, men ej i besluten, der de ej äro till ombud vid mötet valde.

§ 5.

Inom hvarje pastorat ega samtliga å kyrkostämma röstberättigade lekmän inom sig, vid sammanträde inför kyrkostämmans ordförande, utse en elektor. Om kallelse till det sammanträde, äfvensom ställe därför, gälle hvad i afseende å kyrkostämma särskildt är stadgad.

Med iakttagande att hvarje pastorat anses tillhöra det stift, hvarinom moderkyrkan är belägen, må två eller flera pastorat inom samma stift och valdistrikt om gemensam elektor sig förena.

Vid val af lekmännens ombud utgöra Stockholms stad och Visby stift hvartdera ett, Hernösands stift tre och de öfriga stiftet hvartdera två valdistrikt. De särskilda valdistrikten inom stiftet bestämmas till sitt omfång af Konungen.

Samtliga de inom ett valdistrikt utsedde elektorer skola på kallelse sammankomma inför en inom distriktet boende, af domkapitlet förordnad valförrättare. Dervid skola elektorerne med slutna sedlar hvar för sig till ombud föreslå så många å kyrkostämma röstberättigade män, som väljas skola. Vid första omröstningen är den vald, som erhållit mer än hälften af de afgifna rösterna. Har ej det antal ombud, som väljas skall, dervid blifvit utsedt, upprättar valförrättaren en förteckning, hvarå upptagas, derest ingen blifvit vid första omröstningen utsedd, de, som erhållit de flesta rösterna, men eljest de, som näst den vid berörda omröstning utsedde erhållit högsta röstetalet. Förteckningen skall upptaga två gånger så många namn, som ombud då äro att välja. Den omröstning, som derpå företages, må icke afse andra än de i förteckningen uppförda personer; och äro de valde, som då de flesta rösterna erhållit. Mellan lika röstetal afgör lotten.

För hvarje ombud utses ock på lika sätt en suppleant att, i händelse af ombudets förfall, i dess ställe i mötet deltaga.

Val för Stockholms stad verkställas på ofvan föreskrifna sätt inför Stockholms stads konsistorium.

Kongl. Maj:ts förevarande förslag innebär vissa förändringar i kyrkomötets sammansättning, hvilka föranledas af den ifrågasatta delningen af Hernösands stift. Då utskottet, som här ofvan tillstyrkt

bifall till förslaget om Hernösands stifts delning, icke haft något att erinra emot de föreslagna ändringarna uti ifrågavarande förordning, får utskottet hemställa,

2:o att, under förutsättning att Vesterbottens och Norrbottens län afskiljas från Hernösands stift för att bilda särskildt stift, Kongl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863 må af Riksdagen antagas.

Stockholm den 22 mars 1897.

På det sammansatta utskottets vägnar:

GOTTFRID BILLING.

Reservationer:

vid *punkten 1:o*

af herrar *I. Månsson, F. O. Larsson* och *J. Anderson*: »Visserligen äro goda skäl anförda för att Hernösands stift varder deladt, så att en särskild stiftsstyrelse upprättas i Luleå för Vesterbottens och Norrbottens län, men oss synes en sådan delning böra, i enlighet med hvad Riksdagens Andra Kammare såväl vid 1893 som 1896 års riksdagar beslutit, ske allenast i sammanhang med en sådan omreglering på ett eller annat sätt af de nuvarande stiften, att hela antalet stiftsstyrelser ej behöfver genom förändringen ökas. Det torde ej af hvad i ämnet utredts vara till fullo styrkt, att en sådan omreglering icke låter sig göra. Det är ganska naturligt, att den komme att väcka visst motstånd inom de stift, som deraf skulle beröras, men detta torde ej få vara bestämmande vid frågans afgörande. Då emellertid något förslag om dylik omreglering såsom vilkor för bifall till Kongl. Maj:ts

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 4 Saml. 2 Afd. 5 Häft.

framställningar angående delning af Hernösands stift icke vid denna riksdag väckts, anse vi, att utskottet bort hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts förevarande framställningar»;

vid *punkten 2:o*

af herrar *I. Månsson, F. O. Larsson och J. Anderson*, som ansett, att Kongl. Maj:ts förslag om ändring i förordningen angående allmänt kyrkomöte bort af utskottet afstyrkas.